

TRGOVSKI

Licijska knjižnica,
Ljubljana**Časopis za trgovino, industrijo in obrt.**Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani v Simon Gregorčičevi ulici.
— Dopisi se ne vračajo. — Št. pri čerkovnem uradu v Ljubljani 11.953.

Naročnina za ozemlje SHS: leino 120 D, za pol leta 60 D, za četrt leta 30 D, mesečno 10 D, za inozemstvo 150 D. — Plača in toži se v Ljubljani.

LETO VI.

LJUBLJANA, dne 30. januarja 1923.

ŠTEV. 12.

Pomisliki pri odmeri davkov.

(Dopis iz trgovskih krogov.)

Od preobrata sem se pojavlja pri našem davčnem oblastvu navada, da se davčne napovedi, če tudi so pravočasno vložene, z malimi izjemami ne obravnavajo po zakonu, ampak se davke odmeri brez vsakih pomislekov po uradnih pripomočkih od višjih dohodkov, nego jih izkazuje napoved. Pomisleki se pri nas naznanijo šele, ako se vložijo priziv. Popolnoma uvidevam, da izkuša davčno oblastvo na ta način okrajšati svoje poslovanje le zaradi tega, da more pravočasno dokončati odmero, vendar pa korist, ki jo doseže s tem, da ne ravna po zakonu, ni v nobenem pravem razmerju s škodo, ki jo pogosto povzroča tako okrajšano postopanje nam davkoplačevalcem.

Cim se davkoplačevalcu davke odmeri od višjih dohodkov nego jih je napovedal, dasi je vložil pravilno napoved, mu ne preostaja drugega, kakor da vložijo priziv. Pogosto pa davkoplačevalec ne zna sam sestaviti priziva in je prisiljen iskati pravno pomoč, ki mu povzroča stroške in sitnosti, zaradi katerih marsikdo rajše opusti vložitev priziva in plača neupravičeno predpisani davke. Pomisleki, ki se naznanijo po vložitvi priziva, torej s stališča davkoplačevalca nikakor ne morejo nadomestiti pomislekov, katere bi moral dobiti davkoplačevalec pred odmero davka. Tako okrajšano postopanje povzroča davkoplačevalcem ne le stroške, če se že ne oziramo na jezo, trud in zamudo časa, ampak jih tudi sili, da predpisani davke ali plačajo ali prosijo, da se jim dovoli odlog za plačilo neupravičeno predpisanega davka do rešitve priziva. Te prošnje je reševala do zadnjega časa finančna delegacija, v zadnjem času pa opažamo, da jih rešuje davčno oblastvo samo in jih skoro praviloma kot neutemeljene zavrača.

Davkoplačevalec je pri praksi našega davčnega oblastva izključen od sodelovanja pri davčni odmeri in mora plačevati davke, katere mu davčno oblastvo enostavno diktira. Predpisovanje davkov v taki obliki gre na rovaš davčne morale in jemlje napovedim oni pomen, katerega jim je odmenil zakon. Interesiral sem se za stvar in izvedel, da tudi druga davčna oblastva ne postopajo drugače. Smaštram torej za umestno, da tem potom opozorim člane dohodninskih komisij, naj pazijo na to, da bodo odmerjali dohodnino od svojih dohodkov, kakor jih izkazujejo napovedi vsaj v primerih, v katerih se kaže med napovedjo in oceno znatna razlika, v smislu zakona in vztrajali na tem, da se nudi davkoplačevalcu še pred odmero davka prilika, da utemelji napoved.

Ivan Mohorič:

Povojni razvoj in sedanje stanje trgovstva v Sloveniji.

Splošno Orbnito štetje je bilo uradno izvršeno pod Avstrijo leta 1902. Odtodaj nimamo nobene oficijelne obrtne poklicne statistike, ker rezultati štetja leta 1921. še niso obdelani in objavljeni. Med vojno so se razmere in stanje obrtovi, posebno trgovskih, temeljito spreminile. Po vojni je vse drlo v trgovski stan in vsako leto zaznamujejo

v vsaki trgovski stroki na stotine in stotine novih prijav. Vse to pa je bil po večini le konjunkturalen pojav prekupčevanja in izkoriščevanja neurejenih razmer, razlik v cenah in v prvih časih še pomanjkanja blaga.

Trgovska in obrtniška zbornica za Slovenijo je sedaj koncem leta 1922. izvršila obrtno štetje na podlagi občinskega katastra, ki se ga mora danes smatrati še za najpopolnejši, ker so obrtni katastri pri glavarstvih vsled vojne prišli precej v ured in še do danes ni povsod izvršena zanesljiva revizija. Med obema katastroma so vedno difference, ki nastajajo vsled tega, ker imetniki obrtnih listov ne odjavijo, ne naznanijo preselitev, dalje se pri obrtnih oblastih ne kontrolira vedno umrtja, vsled česar obrtne oblasti nimajo točnih podatkov.

Število imetnikov obrtnih listov je znašalo koncem preteklega leta po občinskem katastru nad 9000. Od tega je bilo nad 2500 trgovcev z mešanim blagom, torej skoro 28 % celokupnega trgovstva. Glede razmerja trgovcev z mešanim blagom na debelo in na drobno nimamo statističnih podatkov, vendar se lahko računa, da je med njimi kakih 10% veletržcev. Obrtni list za trgovino z mešanim blagom je za detajlno trgovino posebno na deželi najbolj prikladen in običajen, je pa tudi po mestih zelo močno zastopan. Obrt trgovine z mešanim blagom je vezana na dokaz usposobljenosti in opravičuje k trgovanju z vsemi predmeti, ki stoje v prostem prometu in katerih trgovina ni posebej koncesionirana. Tako imamo v Ljubljani 212 trgovcev z mešanim blagom, v Mariboru 139, v Celju 65 in v Ptujju 35. Mnogi imetniki obrtnih listov za trgovino z mešanim blagom so se specializirali za posamezne stroke, kakor na primer za živilske potrebščine, drugi zopet za manufakturo ali za deželne pridelke itd. Zato stremijo obrtne oblasti v najnovšem času za tem, da se splošni obrtni listi za mešano blago omejuje in se v obrtnem listu specificira posamezne stroke, ki jih namerava dotičnik izvrševati. Tako specializacijo bi bilo želeli predvsem v mestih, da bi se posamezne stroke v svoji poslovni in kupčijski organizaciji bolj razvile in spopolnile. Vendar govori proti temu več tehničnih pomislekov. Predvsem to, da je trgovcu z mešanim blagom vedno na prosto dano, da se brez vsakih formalnosti prilagodi oni stroki, ki ima najboljšo konjunkturo, kar je posebno v sedanjih časih nestalnih poslovnih razmer važnega pomena. V času od 1. julija 1921 do 31. julija 1922 je bilo v Sloveniji izdanih 381 obrtnih listov za trgovino z mešanim blagom, vrnjenih pa 422, tako da je celotno število v tej dobi nazadovalo za 41 tvrdk. Številčno so trgovine z mešanim blagom najmočnejše zastopane v političnem okraju Celje okolica, kjer štejejo 312 tvrdk, pa tudi v kranjskem okraju, kjer štejejo 218 tvrdkam, in v mariborski okolici z 208 tvrdkami ne zaostajajo mnogo za celjskim okrajem. Med trgovci, ki imajo obrtne liste za trgovino z mešanim blagom, imamo naše največje izvzome in uvozne tvrdke, in sicer importerje špecerijskega, kolonijalnega, materijalnega blaga itd., kakor tudi eksporterje poljskih pridelkov, jajec itd. Srbijanci so v tem oziru preciznejši, ker označujejo izvozne in uvozne tvrdke kot

lake, medtem ko to pri nas iz katastra ni razvidno.

Našo importno veletrgovino so začeli inozemci s svojimi potniki v zadnjem času na vse mogoče načine izigravati s tem, da si naši detajlni trgovci po večini vsled komodnosti dajo dostaviti blago na dom. Tako inozemec mirno zacarini in razpečava blago potom nekaterih takozvanih špedicij ali pa sam. Eno kot drugo nasprotno določbam trgovskih pogodb. Tuje polništvo zavzema vedno večji obseg in začinja poleg veletrgovine tudi že detajlno trgovino izigravati.

Druga številčno najbolj močna skupina so trgovci z lesom, ki štejejo okoli 1200 tvrdk. Dejstvo, da obrtni red za nastop trgovine z lesom ne predpisuje nikake usposobljenosti in hlepenje po hitrem in lahkem zaslužku je bilo povod, da je vse povprek prijavljalo lesno trgovino. V tej stroki, ki se je po prevratu sigurno popetorila, je znašal prirastek v dobi od julija 1921 do julija 1922. leta 261 tvrdk. Priznati moramo, da so vsled neomejenega izdajanja obrtnih listov za to stroko nastale nezdrave razmere v lesni trgovini, ker so novo nastali trgovci z lesom v poslovanju in kupčijskih zvezah novinci in poskušniki brez strokovne izobrazbe, brez večjega kapitala, ki prodajajo po večini domačim in inozemskim prekupčevalcem blago po slepi ceni in zapravljajo v ogromno škodo našega narodnega gospodarstva naše največje narodno premoženje.

Večina naše izvozne lesne trgovine je orijentirana na Italijo, pravilneje na Trst, kjer je vsled spretnosti organizacije vse koncentrirano v rokah Italijanov, ki imajo glavni dobiček od našega lesnega izvoza. Že pred vojno so bile znane mahinacije tržaških prekupčevalcev, ki so izrabljali primitivnost naše lesne trgovine in si na naš račun služili ogromen denar. Danes je to še mnogo huje. Nepravilno je že samo na sebi, da bi se omejevali samo na eno tržišče, odnosno da bi ostali vedno odvisni od tržaških prekupčevalcev in stremili moramo za tem, da si pridobimo novih tržišč za direktni izvoz. Po obsegu ločimo malo in veletrgovino ter skladiščno ali mestno trgovino.

Lesna trgovina je v mnogih slučajih združena z gozdno posestvi, odnosno z eksploatacijo gozdov ali s kako drugo obrtjo, največkrat pa se pojavlja v zvezi s posestjo žage ali kako drugo lesno obrtjo ali industrijo. Število žag v Sloveniji znaša 1856. Med novimi prijavami lesotržcev po vojni je pretežna večina prekupčevalcev. Karakteristično je, da lesno trgovstvo ne tvori dosedaj nikjer posebne skupine pri gremijih, dasi bi bilo to z ozirom na številčno jakost in relativno razvitost stroke pričakovati. V celjskem političnem okraju se je pred nedavnim ustanovilo društvo lesnih trgovcev kot strokovna organizacija za lesno trgovino na društveni podlagi. V tem okraju je lesna trgovina številčno najjačje zastopana in šteje 280 tvrdk. Potem sledita slovenjegraški okraj in mariborska okolica z 114, odnosno 102 lesnima trgovcema, nato Konjice z 98, Kočevje 96, Kranj 85, Logatec 80 in Kamnik 77. Ostali kraji štejejo manjše število lesnih trgovcev, tako Ljubljana 23, Maribor 32, najmanj je zastopana ta obrt v Krškem 10 in ljubotemskem okraju. V interesu napredka lesne trgovine bi

bilo, da se lesotržci v Sloveniji združijo pri Zvezi trgovskih gremijev v močno strokovno skupino, ki bi obravnavala vsa strokovna vprašanja lesnega eksporta in lesne industrije, dostavljanja vagonov, oskrbovala poročila o položaju inozemskih lesnih tržišč in dosegljivih cen, trgovskih uzanc v lesni trgovini in železniških in ladijskih tarif za les, prometa z lesom in lesne produkcije. Po vojni so se bili v lesni stroki pojavili poizkusi združitve lesnih trgovcev in industrijev v močne eksportne družbe, ki so pa zaradi pomanjkanja organizatornega interesa članov kmalu morale stopiti v likvidacijo. Velike važnosti bi bilo, da bi dala trgovska in obrtniška zbornica proučiti razmere te najvažnejše stroke našega gospodarstva, da se izdela načrt izpolnitve našega lesnega gospodarstva, gozdne eksploatacije, tipiziranja lesnih industrij in spopolnitve organizacije izvozne in notranje lesne trgovine.

(Dalje sledi.)

K. P.:

Mariborska gradbena akcija.

Z najnovjšim ukrepom tega z vso vneto in požrtvovalnostjo delujočega društva stopi mariborska gradbena akcija v vrsto onih naših za obči blagor delujočih podjetij, od katerih je sigurno pričakovati, da dosežejo svoj idealni smoter, in se omili v doglednem času, če mu ostane javnost količkaj naklonjena, jako občutna stanovanjska beda osobito v Mariboru.

V okrilju glavnega odbora M. G. A. se je sprožila misel osnovati »gradbeno loterijo«.

Ožji sedemčlanski odbor, obstoječ iz stavbenih, finančnih in pravnih strokovnjakov, je izdelal takoj izvršilni načrt za to loterijo, ki je gotovo nekaj popolnoma novega in posebnega ter bo gotovo vzbudila občo pozornost v vseh slojih občinstva tudi preko meje Slovenije.

V splošnih potezah je za omenjeno loterijo določen sledeči načrt:

Izdalo se bo 16.000 srečk, ki se bodo prodajale po 25 Din v vseh javnih lokalih, trgovinah, uradih itd.

Za izžrebanje, ki se vrši javno z običajnim jamstvom popolne pravilnosti vsaj 14 dni po tem, ko so se vse srečke prodale, je določenih sledečih troje dobitkov:

1. Eno-, oziroma dvostanovanjska vila v popolnem vselitvenem stanju brez vseh bremen.

2. Slična vila, obremenjena s 30 odstotki hipotek.

3. Nekoliko manjša vila z isto obremenitvijo.

Za zgradbo se razpiše tekma med stavbeniki in izbere izvoljeno razsodišče najugodnejši načrt za izvedbo.

Z zgradbo vil se začne, kakor hitro doseže izkupiček iz srečk prvo tretjino proračunske vsote.

Posestniki izžrebanih srečk postanejo brezpogojni lastniki dobitkov, ko predložijo pregledni komisiji dotične srečke.

Nameravano je s to loterijo takoj pričeti, ko se izposluje oblastni konsens, tako da bi približno v treh mesecih bila stvar končana.

Od uspeha tega prvega poizkusa bo odvisno, da deluje M. G. A. v tej smeri še nadalje.

Seveda se delokrog M. G. A. ne omeji samo na pospeševanje gradbenega podjetništva v opisani obliki, ki je mišljena kot nekaka pro-

paganda, ampak se pripravljajo v njenem območju velikopotezni načrti, ki bodo brezdvomno jako ugodno vplivali na zboljšanje sedanjih razmer, ki jih bridko občutijo trgovski in obrtniški krogi, naravnost obupne pa so za javne in zasebne nameščence.

Družba „ILIRIJA“, Ljubljana
Kralja Petra trg 8. Telefon št. 220.
Nakup gozdov. Prodaja vsakovrstnega lesa.

M. Savič:

Naša industrija in obrti.

(Nadaljevanje.)

78. proizvodna sedlarskih in torbarskih izdelkov pri nas.

Pri nas se izdeljujejo po celi državi sedlarski predmeti v dovoljni množini, da krijejo tuzemsko potrebo in sicer jih izdeljuje domače obrtništvo. Uvažala so se angleška sedla in druga fina jahalna oprema. Uvozna carina po poslavlki 382 carinske tarife je pred vojno zadostovala, da je ščitila izdelavo navadnega blaga pri nas to je vsega blaga razven športnih predmetov. Lelna potreba je znašala v Srbiji pred vojno okrog 6.000.000 Din, medtem ko je letna produkcija znašala okrog 5.000.000 Din. Celokupna produkcija v celi državi bo sedaj znašala v predvojnih cenah okrog 50.000.000 Din. Sedaj bi bilo treba carino povečati v onem razmerju za kolikor se je blago od mirne dobe podražilo.

Produkcija torbarskih izdelkov, kovčkov in listnic se je razvila pod zaščito carinske tarife v Srbiji tako, da so se vsi težji in navadnejši izdelki izdelovali doma in le finejši so se uvažali. Sedaj obratuje v Beogradu 5 tvrdk v Nišu ena in kakor čujemo se bodo osnovale še tri nove tvrdke. V novoosvobojenih krajih se torbarski obrt pod pritiskom dunajsko-budimpeštanske konkurence ni mogel osnovati. Sedaj pa je, kakor čujemo, pričela jugoslovanska tovarna usnja v Pljuju z izdelavo torbarskega blaga, kovčkov in listnic iz usnje, ki ga stroji v lastni tovarni, in z inštruktorgji, ki so prišli iz Dunaja.

Vse finejše in lažje predmete se je v Srbijo uvažalo in sicer vsled tega, ker je to blago plačalo zelo majhno carino. Zenske torbice iz finih kož, kakor od morskega psa in safijana, katerih ducač je težak 3 kg in ki je stal pred vojno 240 Din, so plačale po postavki 384 carinske tarife po stavku 255 na 100 kg na ducač 7.65 Din ali 3.20%. Zenske torbice iz navadnih kož, katerih ducač tehtla 3.50 kg in so imele vrednost 100 dinarjev, so plačale na ducač 8.92% carine od vrednosti blaga. Listnice iz kože morskega psa in safijana, katerih

lucal tehtla ½ kg in je stal 180 Din, so plačale po carinski poslavlki 384 za 100 kg 255 Din ali na ducač 1.27 Din, odnosno 0.70% od vrednosti blaga. Listnice od navadnih ovčjih kož, šagrina itd., katerih lucal tehtla 800 gramov, ki je stal 50 Din, so plačale carino po isli poslavlki 204 Din na lucal, kar znese 4.08% od vrednosti blaga. Denarnice iz finih kož, kakor ékrasé, zafijan, katerih lucal je težak ½ kg in je imel vrednost 120 Din, so plačale carine 1.27 Din na lucal ali 1.05% od vrednosti. Denarnice iz navadnih ovčjih kož, šagrina itd., katerih lucal tehtla nad 1 kg, a vrednost znaša 18 Din, so plačale carine 2.55 Din ali 14.15% od vrednosti. Torbe za spise iz boljnjih kož s podlogo, katerih lucal tehtla 4.50 kg in so stale 180 Din, so plačale carine na lucal 11.47 Din ali 6.45% od vrednosti. Denarnice od navadnih ovčjih kož, šagrena itd., katerih lucal je težji kol 1 kg in ki so stale 36 Din, so plačale 8.92 Din carine na lucal ali 25% od vrednosti. Ročne torbice iz kravjih kož, ki so lažje od 1 kg na komad in katerih lucal je bil težak 6 kg ter stal 150 Din, so plačale carine 15.30 Din ali 10.20% od vrednosti. Vse to blago se je carinilo na postavki 384/2 splošne carinske tarife. Tukaj je vračunjena cena blaga pred vojno in je na podlagi te cene izračunana odpadajoča carina. Sedaj pa je blago desetkrat dražje in je vsled tega carina v primeri z vrednostjo blaga desetkrat manjša.

Iz gornjega je jasno razvidno, da bi bilo treba carine na torbarske izdelke povišati na 15% od njih sedanje vrednosti. Ravnotako bi bilo potrebno, da se čim več učencev posveti temu obrtu ter da se čim več sedlarskih pomočnikov pošlje v Offenbach pri Frankfurtu ali na Dunaj, da se te stroke popolnoma izučijo, da bi se dala tudi izven Srbije vpeljati po celi državi.

79. Produkcija usnja za rokavice in usnjatih rokavic pri nas.

Usnjate rokavice se potrebujejo v naši državi v relativno velikih množinah. V Dalmaciji se n. pr. porabi letno okrog 20.000 parov, na Hrvaškem in v Slavoniji okrog 120.000—150.000 parov in podobna je poraba tudi v Sloveniji, Vojvodini in Srbiji, tako, da se letna poraba lahko ceni na 500.000 parov.

Usnjate rokavice so se poprej izdelovale v Osije in so imele te osješke rokavice velik sloves, pa je pred nekoliko leti umrl zadnji predstavitelj te obitelji. V Beogradu je začel pred vojno izdelovati rokavice g. Novaković, pa je vojna upropastila njegovo podjetje. Sedaj se izdelujejo usnjate rokavice v Karlovcu iz direktno tam ustrojene kože.

Usnje za rokavice se izdeluje v veliki industriji kakor tudi v rokodelskih obrtlih, rokavice pa se šivajo v domači industriji. Usnje za rokavice se nareže

na posamezne dele v delavnici, od koder jih odnašajo žene in deklela domov ter jih doma šivajo na posebnih lozadnih strojih. Taka velika industrija obstoja v Franciji v Grenoblu in okolici ter na Češkem v Pragi in okolici.

Za izdelavo usnja za rokavice se uporablja jagnječeve kože, katerih 100 komadov tehtla 65—90 kg ter jarčje kože, težke 27—28 kg na 100 komadov galun sol in jajčni rumenjaki. Ker imamo vse te surovine razen galuna doma v dovoljni množini, je velika škoda, da izvažamo te surovine za slepo ceno ter izdajamo vsaj 15.000.000 za nakup rokavic v inozemstvu.

Da bi to industrijo pri nas še bolje upeljali, bi bilo treba, bodisi pripeljati kakoga češkega tovarnarja, da bi se pri nas naselil in upeljal to izdelavo, ali pa da bi se pri nas našel kak podjetnik, ki bi s pomočjo čeških mojstrov osnoval to izdelavo. V vsakem slučaju je treba, da pošiljamo naraščaj, da se izučijo te obrti v šoli v Grenoblu ali v Pragi, da bi tudi mi dobili čimprej domače rokavičarske tehnike in mogoče tudi bodoče tovarnarje rokavic.

Da bi se ta industrija mogla lažje upeljati, bi bilo treba v odgovarajočem razmerju povišati stavek uvozne carine, ker so dosedanje carine 900 Din za rokavice brez podloge in 500 Din za 100 kg rokavic s podlogo premajhne, da bi mogle zaščiliti osnovateljce te koristne industrije pri nas.

(Dalje prihodnjic.)

Ivan Renčelj, obrtni asistent.

Sredstvo za povzdigo narodnega gospodarstva.

(Nadaljevanje.)

Profesor dr. Ernst Loew v Brnu, pa pripominja k temu: Misel pa ni daleč, da bi se ne dalo doseči zaželjenega cilja z ameriškim Taylorjevim sistemom, čijega uvedbo se tudi pri nas često priporoča, zlasti, ker je bilo pravo udomačenje »znanstvenega poslovanja«, kakor se tudi imenuje Taylorjev sistem, baš v združenih državah svoječasno v zvezi z nameravano reformo železnic. To je bilo leta 1910 in v istini je vspelo železnicam potem boljše organizacije obrata, da so prihranile dnevno en milijon dolarjev. S tem je prišlo v tek znanstveno poslovanje po Taylorjevem sistemu, ki je zavzelo v Ameriki zlasti med vojno tako neznanjski razvoj.

Na to pobudo poreče marsikdo, da se ameriške razmere ne dajo primerjati z našimi razmerami. Ampak tak ugovor ne drži. Taylorjev sistem je pripraven za ves svet in za vsako delo, ki ni zgolj duševno.

Ni to kako eksoično drevo, ki vspeva samo v svoji domovini. Taylorjev sistem dela, je zgrajen na znanstveni podlagi in kot tak ne more biti omejen na določene geografske kraje in odnošaje. Tudi drugod smo čuli take ugovore. Tudi Nemci so nastopali s to frazo profi Taylorjevemu sistemu, ko je ta počel prodirati v Evropo. Danes pa vidimo, da imajo Nemci, o katerih je znano vsakomur, ki se kolčkaj zanima za narodno gospodarstvo, da se nahajajo v tem pogledu na višku sodobnega razvoja, prevedena na svoj jezik vsa dela, ki pišejo o znanstvenem poslovanju po Taylorjevem sistemu in da uvažajo tudi praktično ta sistem v svoje obrate.

Kako mislijo Nemci o Taylorjevem sistemu, navajam en primer iz mnogih.

Prireditelj nemške izdaje knjige »Primer of Scientific Management« (Abeceda znanstvenega poslovanja) katero je spisal Amerikanec Frank B. Gilbreth, učenec Taylorjev, pravi v uvodu:

»Taylorjev sistem je postala beseda slabega zvoka in njeno ameriško poreklo zlasti po vojni ne bo pridobilo simpatij. Ampak tu se ne gre za simpatije ali antipatije, temveč za to, česa rabimo in kaj nam je koristno, bodisi tudi, da izhaja od tujcev ali od sovražnikov.

Pisatelj, ki je pripravljajl prevod med vojno, završuje uvod z besedami:

»Enkrat pač pride dan, in upajmo da kmalu, ko ne bomo več poročniki ali kaplarji, topničarji ali strelci, temveč zopet inženjerji ali pisateljji, strugarji ali ključavničarji. In ko ne bo več delala naša industrija za vojne potrebščine in zaprti narodno gospodarstvo, temveč zopet za svetovni trg. Takrat pa bodo razmere take, da ne bomo smeli kraliti nobene človeške sile, in se bomo mogli obdržati nasproti našim gospodarskim protivnikom le z naporom slednjega moža. V to svrhu pa rabimo Taylorjev sistem. Radi tega pa je potrebno, da se pravočasno razpršijo predsodki. V to naj pripomore ta mala knjižica o abecedi znanstvenega poslovanja. Kajti isto nas ne bo sililo v delovno robovo, temveč nas bo naravnost osvobodilo.

In ta pisatelj, po poklicu inženjer ni osamljen, ki polaga tako važnost na ta novodobni delovni sistem. V vseh knjigah izišlih na nemškem jeziku v tem predmetu, v raznih gospodarskih in tehniških revijah, čitamo in slopnjevane ocene in priporočila znanstvenega poslovanja po Taylorjevem sistemu.

O praktični uvedbi tega sistema navajam par primerov:

LISTEK.

Gustav Freytag.

Dati - Imeti.

»Da«, pravi dama, še vedno držeč ponija, »mama je sama dala vrtnarju vsa navodila.«

»Torej milostna gospa, ki je poprej stala na balkonu, je Vaša gospa mama?« vpraša Anton boječe.

»A! Vi ste nas prisluškovali«, zakliče deklica in ga pogleda. »Ali veste, da to ni lepo?«

»Ne hudujte se name radi tega«, zaprosi ponižno Anton; »Umaknil sem se takoj, toda bila je očarujoča slika. Obe dami druga poleg druge, okrog njih pa šopki cvetočih rož in zelena vinska trta! Nikoli ne pozabim tega«, resno dostavi.

»Presrčkan je!« pravi gospodična sama pri sebi ter glasno milostno dostavi: »Ker ste našega vrta toliko videli, morate iti še tudi na točke odkoder so razgledi. Jaz jezdim naprej — če mi izvolite slediti.«

Anton ji je sledil v presrečnem razpoloženju. Gospodična je prigovarjala svojemu konju, naj hodi korakoma, in pričela igrati vlogo vodnika. Pokazala mu je velike skupine dreves in prijazne razglede na pokrajino, odložila pri tem del svojega veličanstva ter poslala zgo-

vorna. Kmalu sta kramljala neprijetno, kot dva stara znanca. Slednjic gospodična razjaše konja, mu vrže uzde čez glavo, ga rahlo udari nakar ta kralkih skokov oddirja po polji nazaj.

»Zdaj pridemo v cvečličnjak, tja on ne sme; sam se vrne v hlev; modra žival je to!«

»Ta konjiček je čudovita živalica«, zakliče Anton za njim.

»Moj ljubljenec je«, pravi gospodična pritrjevaje, »uboga me na besedo.«

Anton se je zdela ta vdanost kot popolnoma naravna, isto je domneval pri papigi in pripravljen bi bil trditi, da morajo imeti vse druge stvari na zemlji enako lastnost napram njegovi vodnici.

»Vi greste po opravkih od doma, kaj ne? Kje pa stanuje Vaša rodbina?« vpraša hipoma deklica in pogleda Antona.

»Nimam nikogar, sam sem«, pravi kalkulatorjev sin žalostno. »Oče mi je umrl pred štirimi tedni, in pred dobrim letom moja draga mati. Zdaj grem v glavno mesto.« Ustnice so mu zadržale ob spominu na zadnjo izgubo.

Deklica se prestraši, ko zapazi bolešt na tujčevem obrazu. »Vi ubogi, ubogi gospod!« zakliče ginjena in v zadregi. »Pojdite hitro, pokazati Vam hočem še nekaj. Tu-

kaj je gredica z jagodami. — Franc, prinesite krožnik jagod,« zakliče vrtnarju. Franc prihitel z zaželenim. Hlasno pograbi gospodična krožnik in ponudi jagode našemu junaku z dobrosrčnim smehljajem: »Tu, gospod moj! Bodite tako dobri in sprejmite to malenkost. Od hiše mojega očeta se ne sme ločiti noben gost, ne da bi prej okusil najboljšega, kar nam nudi letni čas. Vzemite, prosim.«

Anton prime krožnik in pogleda z vlažnimi očmi mlado damo.

»Jaz jem z Vami,« pravi gospodična in vzame dve jagodi, nakar Anton poslušno izprazni krožnik.

»Zdaj Vas popeljem še iz vrta,« pravi dama in odvede polnika k ribniku, na katerem so plavalji veliki in mali labodje, ter odpne ličen čoln ob bregu: »Vstopite, gospod, popeljem Vas na drugo stran, kjer se nahaja Vaša pot.«

»Ne trudite se toliko z menoj,« pravi Anton in se obočavljaj vstopiti v čoln.

»Brez ugovora,« zapove gospodična. »Rada storim to.« Vsede se na klopico, odrine z veslom čoln od brega in vozi počasi čez ribnik; sempatja preneha z veslanjem in vrže labodom, plavajočim za čolnom, koščke kruha.

Ves blažen ji je sedel Anton nasproti. Bil je kot očaran. V ozadju temnozeleno drevesa, okrog njega čista gladina, katero je rezal čoln, njemu nasproti vilka postava s plamničimi očmi in smehljajočim obrazom in za njim četa labodov kot belo spremstvo gospodarice te rajске okolice. Bil je sen, tako ljubeč, kakor ga more sanjati le mladost.

Čoln trči ob breg, Anton izstopi in zakliče: »Z Bogom!« ter ji nehoče podá roko. »Z Bogom!« odvrne deklica in se s konci prstov dotakne njegove roke, nakar obrne čoln in se počasi odpelje nazaj. Ko pristane k bregu, se še enkrat ozre za svojim gostom in izgine nato med drevesi.

»Ah, kako krasno!« vzdihne Anton, še vedno strmeč za njo.

»Ako odšteješ temu baronu tudi stolisoč tolarjev, ti ne odstopi tega posestva, katerega je podedoval po svojem očetu,« se oglasi oster glas za Antonovim hrbtom. Ta se jezno obrne, čarobna slika izgine — stal je v prahu široke deželne ceste. Poleg njega je stal, oprt na drevesno deblo, mlad fant s culico pod ramo, in je z mirno predrznostjo bulil v našega junaka.

(Dalje prihodnjic.)

V ameriški tvornici jeklenih izdelkov Symonds Rolling Machine Co. v Fitchburgu je preizkuševalo neko število deklet jeklene kroglice za dvokolesa. Iz opazovanja preskuševalk pa je sledilo, da vrše svoje delo skrajno neracionalno. Uvedba Taylorjevega sistema je dovela do sledečega presenetljivega posledka, pri čemur je bila množina storjenega dela pred in po Taylorizaciji ista.

Število deklet: prej 120, pozneje 35. Delovna doba, ure: prej 10½, pozneje 8½. Mezda na teden: prej 3.60—4.60, pozneje 6.50—8.50 dol.

Drugi primer: V Bethlehemskih jeklarnah je bilo treba nalagati velike količine surovega železa. Taylor je prevzel osebno racionalizacijo posla, katerega je opravljala skupina dvoriščnih delavcev.

Število delavcev: preje 400—600, pozneje 140. Dnevna storitev enega moža v tonah: preje 16, pozneje 48. Povprečna dnevna mezda enega moža: preje 1.15, pozneje 1.88 dolarjev. Troški za tono: preje 0.072, pozneje 0.039 dolarja.

To so številke, ki govore dovolj zgovorno, o čemur obstoje ne dvomna dokazila. Bitveno v stvari pa je, da ni bila sila delavca nikjer prekomerno izrabljena, temveč, da so se zaposleni počutili po svoji lastni izjavi povsem dobro.

Zvišanje storilne količine je bilo doseženo edino potom izločitve brezkoristnih in silo izrabljajočih gibanj.

Med tem ko sem pisal ta članek, sem dobil v roke zagrebški Tagblatt od 22. dec. 1922, kateri prinaša v rubriki »Narodno gospodarstvo« pod naslovom »Nagradni sistem* v železniških delavnicah«, sledeče poročilo:

»Tri mesece je temu, da je prometno ministrstvo na priporočilo inž. Mattesa popustilo in dovolilo uvedbo nagradnega sistema v železniških delavnicah v Zagrebu. Predlog, kolikor je bil dober, je potreboval skoraj dve leti, da je prodrl; odkar pa je stvar v uporabi, se dajo zabeležiti nepričakovani uspehi.

Ze v drugem mesecu, pravi šef delavnice inž. Mattes, je bil rezultat presenetljiv. Proizvajanje v oddeljenju za vagonje je presežalo ono v normalnih predvojnih delovnih odnošajih, v oddeljenju za lokomotive je prekašalo dosedanje celo za 60 odstotkov. V železnicah se je proizvodnje že sedaj dvignilo. Navadno je iznašalo proizvodnje v tem oddeljenju 19.000 kg odlitkov. V povojni dobi je dajalo kvečem 15.000 kg. V drugem mesecu nagradnega sistema pa se je dvignilo na 32.000 kg.

Kako so padli troški za popravila sledi iz naslednjih števil:

V Čehoslovaški stane popravilo ene lokomotive skoraj en milijon dinarjev, v Zagrebu jedna 180.000 dinarjev. Popravilo tovornega vagona stane tamkaj 50—60.000 din. Tukaj nič več kakor 4000 dinarjev. Istočako stane tamkaj popravilo enega Pullmanovega vagona okoli 175.000 dinarjev, dočim napravimo mi isto za 75.000 dinarjev (netto).

* Nagradni sistem je neka vrsta plačilnega sistema v obratih organizovanih po Taylorjevem sistemu.

(Dalje sledi.)

Iz pravosodne prakse.

Obrtno sodišče.

Tožnik je sklenil dne 30. junija s toženec pogodbo, glasom katere je ta sprejel tožnikovega mladolletnega sina F. B. za dobo šestih tednov v pouk krojnega risanja. Za to se je zavezal tožnik plačati tožencu 5000 K, in sicer je plačal v smislu pogodbe 2500 K takoj, ostalih 2500 K je imel plačati po dokončanem pouku.

Toženec je imel učenca poučevati v risanju vsaki popoldan tri ure. F. B. je imel pa dopolnje pomagati tožencu pri njegovi krojaški obrti, za kar je pa dobival hrano.

F. B. je vstopil pri tožencu dne 3. avgusta 1922, dne 8. avgusta je pa toženec odpotoval in se vrnil šele 19. avgusta. Ves ta čas je bil F. B. brez pouka in brez hrane.

Tožitelj je zahteval vsled tega od toženca povračilo plačanega zneska 2500 K.

Toženec je temu ugovarjal, da je odpotoval vsled obolevlosti svojega očeta in da je bil F. B. zadovoljen, da se bo pouk po toženčevi vrnitvi nadaljeval. Predlagal je zavrnitev tožbenega zahtevka.

Obrtno sodišče obsodilo je toženca v povračilo zneska 1875 K in pravnih stroškov. Utemeljevalo je razsodbo s tem, da je po pogodbi imel pouk v krojnem risanju trajati šest tednov, pričenši 3. avgusta. Poučeval je pa tožnikovega sina samo do všteti 7. avgusta, potem je pa za dalj časa odpotoval. S tem je kršil pogodbo, ker je imel učenca dajati pouk nepretrgano skozi 6 tednov. Da se je s tožnikom pogodil, da se pouk za čas njegove odsotnosti prekine, se ni dokazalo. F. B. je vsled tega opravičeno izstopil iz nadaljnjega pouka.

Učil se je torej F. B. krojnega risanja samo 5 dni ali okroglo eno osmino pogojene dobe. Sodišče je bilo mnenja, da gre tožencu vsled tega pač ena osmina dogovorjene ukovine, znašajoče 5000 K, torej znesek 625 K, ostalih 1875 K pa da ima neopravičeno v rokah, vsled česar ga je obsodilo v povračilo tega zneska.

Vsled toženčevega priziva je sodilo v zadevi še deželno sodišče, ki je pa prvoinstančno sodbo potrdilo.

Tožitelj je bil od avgusta 1922 strojnik pri toženi tvrdki s tedensko mezdo 1200 K.

Dne 2. decembra 1922 je tožena tvrdka odpustila tožitelja brez odpovedi ter mu plačala samo za prvi teden odpovedne dobe mezdo 1200 K z namenom prihodnjo soboto plačati mu plačo tudi za drugi teden v enakem znesku. Med tem je pa tožitelj žaljivo o njej okoli govoril, kar bi bilo sicer razlog za takojšnjo odslopitev, vsled česar mu plače za nadaljnji teden ni izplačala.

Tožitelj je tožil nato toženko za 1200 K kot plačo za drugi teden odpovedne dobe in nadalje za znesek 2400 K, ker mu je toženka pri vstopu obljubila 4 m³ drv in ker mu jih ni dala, kupil jih je sam z njenim privolenjem in plačal zanje 2400 K.

Toženka je glede drv ugovarjala, da jih je obljubila tožitelju le s pogojem, da bo v službi vsaj šest mesecev. Ker pa tega pogoja ni izpolnil, mu tudi drva ne gredo.

Obrtno sodišče je po zaslišanju prič obsodilo toženo tvrdko v plačilo tožiteljeve plače 1200 K, tožbeni zahtevki, zadevajoč povračilo kupnine za drva, je pa zavrnilo, in sicer bitveno iz sledečih razlogov:

Tožnikov zahtevki na izplačilo ostalega zaslužka v znesku 1200 K je utemeljen. Glede odpovedne dobe ni bilo namreč ničesar dogovorjenega, vsled česar velja zakonita 14dnevna odpoved. Na zakonit razlog za takojšnjo odslopitev se toženka ni sklicevala, marveč mu je plačo za prvi teden odpovedne dobe v znesku 1200 K izplačala, za drugi teden mu jo je pa tudi nameravala po njeni trditvi plačati prihodnjo soboto, toda med tem je toženec žaljivo o njej drugje govoril in zaradi tega smatrala se je toženka za opravičeno to plačo odtegniti.

Priča F. T. je res potrdila, da je toženec 5. decembra, torej tri dni po odsloplitvi, o toženi tvrdki v goslihi žaljivo govoril in je bila vsebina tako žaljiva, da bi bila toženka sicer v smislu § 82. obrtnega reda opravičena tožitelja odsloviti brez odpovedi. Toda tožitelj je bil takrat že odslovljen in ker je pri odsloplitvi dne 2. decembra, ko zanj še ni bilo zakonitega razloga, zapadla v smislu § 84. obrt. reda plačo takoj za vso odpovedno dobo v plačilo in tudi takrat tožitelj že

več ni bil toženčev delavec, je tozadevni tožbeni zahtevki opravičeni.

Glede drv je pa priča M. S. potrdila, da so se tožitelju obljubila drva le za slučaj, če ostane v službi nad šest mesecev, in ko je prokurist dovolil, da si more drva tožitelj sam nabaviti, ga je na ta pogoj še izrecno opozoril.

Ker pa tožitelj pogoja šestmesečnega službovanja ni izpolnil, mu tudi niso pripadala drva, in mu ni šlo povračilo kupnine, vsled česar je sodišče ta del tožbenega zahtevka zavrnilo.

Tožitelj je bil pri tožencu šofer z mesečno plačo 4000 K. Dne 18. decembra 1922 ga je toženec odslovil brez odpovedi, vsled česar je tožitelj zahteval plačo za mesec december in, trdeč, da je bila pogojena enomesečna odpoved, tudi plačo za januar 1923.

Toženec je ugovarjal, da odpovedna doba ni bila pogojena, za takojšnjo odslopitev tožitelja je bil pa opravičen, ker je tožitelj bil v svoji službi tako malomaren, da je toženec imel vsled tega ponovno škodo in moral plačevati izdatne zneske za popravila avtomobila zgolj iz tožiteljeve krivde. Ugovarja to škodo kot profiterjatev tožbenemu zahtevku.

Obrtno sodišče je obsodilo toženca v plačilo do 18. decembra že zaslužene plače 2395 K. Višji tožbeni zahtevki je pa zavrnilo, ker je smatralo po zaslišanih pričah za dokazano, da je tožitelj svoje dolžnosti kot šofer stanovitno zanemarjal. Ni skrbel za to, da bi bilo dovolj olja, vsled česar so se enkrat zaribali obročki na balu, drugič je izteklo ležišče. Ko je bilo to popravljeno, je pripeljal tožitelj avtomobil že zopet v popravilo, ker je bilo zaribano diferencialno gonilo. Vsakokrat so nastale poškodbe vsled prepričle množine olja, za kar bi se bil moral brigati tožitelj, ki je pa to skrb v zvezi z zanemarjanjem.

Vsled tega je bil toženec v smislu § 82. lit. F obrt. reda opravičen k takojšnji odsloplitvi.

Od toženca ugovarjano profiterjatev na odškodnini sodišče ni moglo vpoštevati, ker takrat avtomobil še ni bil popravljen in terjatev vsled tega še ni bila ugotovljena in še ne zapadla.

(Dalje sledi.)

P. n. naročnikom! Današnji številki prilagamo položnice ter prosimo, da se blagovolite poslužiti istih pri plačilu naročnine za leto 1923., ki znaša: za celo leto 120 Din, za pol leta 60 Din, za četrt leta 30 Din, mesečno 10 Din, za inozemstvo pa 150 Din celoletno. — Z ozirom na visoko poštnino prosimo, da se izognemo izterjatve posameznih naročnikov, da blagovolite to itak skrajno nizko naročnino takoj plačati.

UPRAVA »TRGOVSKEGA LISTA«.

Izvoz in uvoz.

Izvoz sladkorja iz Madžarske. Madžarski podjetniki so nastopili proti prepovedi izvažanja sladkorja. Zahtevajo, da se dovoli izvoz 1200 vagonov sladkorja.

Poljski izvoz. Gospodarski odbor ministrskega sveta je ugotovil, da je izvoz v lanskem letu prekašal uvoz za 30 milijonov zlatih mark.

Izvoz bombaža iz Egipta. Izvoz bombaža iz Egipta neprestano raste. V mesecu decembru 1922 se je izvozilo 1.134.884 stotov, v istem mesecu leta 1921. pa le 675.545 stotov.

Narodno gospodarske zadeve.

Trgovina.

Trgovinska pogajanja med Avstrijo in Jugoslavijo. Iz Beograda poročajo, da se prično te dni v Beogradu pogajanja za sklenitev trgovinske pogodbe

med Jugoslavijo in Avstrijo. Delegati avstrijske vlade dospejo te dni v Beograd.

Industrija.

Situacija češkoslovaške sladkorne industrije. Izvoz sladkorja češkoslovaškega izvora je vsekako povoljen. Avstrija je danes preskrbljena s češkimi in avstrijskim sladkorjem, sladkor z Jave je s trga polisnjen popolnoma. Kakor poročajo »N. L.«, ponujajo češki producenti sladkor pod svetovno pariteto, samo da bi zopet trdno zasidrili in izpodrinili ondočno inozemsko konkurenco. Izvoz na Angleško je živahen, a tudi Francoska in Jugoslavija kupite večje množine češkega sladkorja. Zadnji čas se odpira češkemu sladkorju pot v Rumunijo in Bolgarsko, kjer se pa še bori z madžarsko konkurenco, ki ima baje pripravljeno za izvoz veliko množino sladkorja.

Obrt.

Produktivna zadruga za lesno industrijo se ustanavlja v Celju. Izdelovalo se bo razno lesno kuhinjsko orodje in druge izdelke. Obratovalne prostore bo imela na Sp. Lanovžu.

Denarstvo.

Nova banka v Ljubljani. Minister trg. in industrije je odobril ustanovitev »Kreditne banke«, delniške družbe v Ljubljani s kapitalom 1.500.000 Din.

Carina.

Ukinjene izvozne carine na cement. Iz Beograda poročajo, da bo dovolilo finančno ministrstvo prost izvoz cementa. Tvornice cementa bodo morale devize, dobljene od izvoza, prodajati na borzah v Beogradu in Zagrebu, tretjino teh deviz pa bo odkupovala Narodna banka v korist državi.

Zlati carinski naddavek v Nemčiji se je močno povečal in znaša od 24. do vključno 30. jan. 222.900 odstotkov (doslej 184.900 odst.).

Promet.

Novi pravilnik o ležarini blaga. Iz Beograda poročajo, da je v prometnem ministrstvu izdelan novi tarifni pravilnik, ki se nanaša na brzovozno in tovorno blago v skladiščih po železniških postajah. Pravilnik bo veljal od 1. februarja.

Prometne izpremembe. Radi snežnih zametov je ukinjeno do nadaljnjega prejemanja vsakovrstnih pošiljk za postaje na progi Bruck an der Leitha—Petronell. Medpolne pošiljke je začasno zadržati. — Radi snežnih zametov je ukinjen do nadaljnjega celokupni promet za postaje na sledečih progah: a) Laubenbachmühle—Gusswerk, medpolne pošiljke se zadrže in stavijo pošiljateljem na razpolago; b) St. Aegydt am Neuwald—Kernhof. Medpolne pošiljke se iztečejo; c) Kienberg—Gaming—Lunz. — Sprejemanje vsakovrstnih pošiljk za postaje na progah: a) Kempen—Weinan; b) Zwiesel—Grafenau je do nadaljnjega ukinjeno. — Prometna omejitev z Köln Deuz in Köln Eifeltor je razveljavljena. — Radi pokvarjenega trajektiranja med postajama Smederevo—Kovin je do nadaljnjega ukinjeno sprejemanje one robe, ki je upolena za trajektiranje preko Smedereva—Kovina. Medpolne pošiljke se zadržajo in stavijo pošiljateljem na razpolaganje. — Sprejemanje in odpošiljanje carinske brzovozne komadne robe in carinske ter necarinske sporovozne komadne robe za Zagreb južni kol. je zopet dovoljeno.

Kmetijstvo.

Tečaj za sadjarje. V dneih od 15. do 17. februarja 1923 se vrši na kmetijski šoli na Grmu trodnevni sadjarski tečaj. Tečaj ima namen, da izuči sadjarje in kmetovalce v pravilnem vzgajanju, cepljenju, saditvi in oskrbovanju sadnega drevja ter v umni uporabi sadja. Poučevalo se bode ne samo z besedo, temveč tudi praktično. Drevesničarstvo in umno sadjarstvo bi nam lahko donalo lepe dohodke, ako bi se ga z vneto oprijeli. Zato naj bi se tečaja v obilnem številu udeležili zlasti mlajši kmetovalci in kmetijski mladeniči. Revni in oddaljeni dobijo tudi prispevek v hrani. Kdor se misli tečaja udeležiti zglaš naj se po dopisnici takoj naj-

pozneje pa do konca l. m. pri ravnateljstvu drž. kmetijske šole na Grmu, p. Novomeslo.

Tečaj za pridelovanje in pravilno uporabo krme. Naša živinoreja zadnja leta silno trpi pod pomanjkanjem krme. Tega pa ni kriva samo dvoletna suša, temveč v veliki meri tudi pomanjkljivo oskrbovanje in gnojenje travnikov in deteljišč. Da se kmetovalcem pokaže, kako je dvigniti pridelek na krmi in kako je z njim umno ravnati in varčno gospodariti, priredi drž. kmetijska šola na Grmu teoretično-praktičen tečaj za umno pridelovanje in pravilno uporabo krme. Ta tečaj se vrši dne 19., 20. in 21. februarja t. l. Revni in oddaljeni udeleženci dobe na zavodu prispevek v hrani. Priglasili se je ravnateljstvu čimprej, najpozneje pa do 10. svečna t. l.

Državna trošarina. V mesecu decembru so znašali trošarinski dohodki 60,459.229-96 Din.

Dobava, prodaja.

Dobava vrvarskega blaga. Pri oddeljenju za mornarico v Zemunu se bo vršila dne 7. februarja t. l. ob 11. uri dopoldne ofertalna licitacija glede dobave raznega vrvarskega blaga. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

Dobava blaga in sukanca. Pri oddeljenju za mornarico v Zemunu se bo vršila 8. februarja 1923 ob 11. uri dopoldne ofertalna licitacija glede do-

bave raznega blaga (platna, gradla amerika ild.) ter sukanca. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

Dobava ognjegasnih predmetov. V pisarni inženjerskega oddelka Dravske Div. Oblasti v Ljubljani se bo vršila dne 3. februarja 1923 ob 10. uri dopoldne javna ofertna dražba za nabavo ognjegasnih predmetov za ljubijansko garnizejo, in sicer: 1. 75 m, 2. 30 m, 3. 30 m, 4. 30 m, 5. 30 m, 6. 30 m, 7. 30 m, 8. 30 m, 9. 30 m, 10. 30 m, 11. 30 m, 12. 30 m, 13. 30 m, 14. 30 m, 15. 30 m, 16. 30 m, 17. 30 m, 18. 30 m, 19. 30 m, 20. 30 m, 21. 30 m, 22. 30 m, 23. 30 m, 24. 30 m, 25. 30 m, 26. 30 m, 27. 30 m, 28. 30 m, 29. 30 m, 30. 30 m, 31. 30 m, 32. 30 m, 33. 30 m, 34. 30 m, 35. 30 m, 36. 30 m, 37. 30 m, 38. 30 m, 39. 30 m, 40. 30 m, 41. 30 m, 42. 30 m, 43. 30 m, 44. 30 m, 45. 30 m, 46. 30 m, 47. 30 m, 48. 30 m, 49. 30 m, 50. 30 m, 51. 30 m, 52. 30 m, 53. 30 m, 54. 30 m, 55. 30 m, 56. 30 m, 57. 30 m, 58. 30 m, 59. 30 m, 60. 30 m, 61. 30 m, 62. 30 m, 63. 30 m, 64. 30 m, 65. 30 m, 66. 30 m, 67. 30 m, 68. 30 m, 69. 30 m, 70. 30 m, 71. 30 m, 72. 30 m, 73. 30 m, 74. 30 m, 75. 30 m, 76. 30 m, 77. 30 m, 78. 30 m, 79. 30 m, 80. 30 m, 81. 30 m, 82. 30 m, 83. 30 m, 84. 30 m, 85. 30 m, 86. 30 m, 87. 30 m, 88. 30 m, 89. 30 m, 90. 30 m, 91. 30 m, 92. 30 m, 93. 30 m, 94. 30 m, 95. 30 m, 96. 30 m, 97. 30 m, 98. 30 m, 99. 30 m, 100. 30 m, 101. 30 m, 102. 30 m, 103. 30 m, 104. 30 m, 105. 30 m, 106. 30 m, 107. 30 m, 108. 30 m, 109. 30 m, 110. 30 m, 111. 30 m, 112. 30 m, 113. 30 m, 114. 30 m, 115. 30 m, 116. 30 m, 117. 30 m, 118. 30 m, 119. 30 m, 120. 30 m, 121. 30 m, 122. 30 m, 123. 30 m, 124. 30 m, 125. 30 m, 126. 30 m, 127. 30 m, 128. 30 m, 129. 30 m, 130. 30 m, 131. 30 m, 132. 30 m, 133. 30 m, 134. 30 m, 135. 30 m, 136. 30 m, 137. 30 m, 138. 30 m, 139. 30 m, 140. 30 m, 141. 30 m, 142. 30 m, 143. 30 m, 144. 30 m, 145. 30 m, 146. 30 m, 147. 30 m, 148. 30 m, 149. 30 m, 150. 30 m, 151. 30 m, 152. 30 m, 153. 30 m, 154. 30 m, 155. 30 m, 156. 30 m, 157. 30 m, 158. 30 m, 159. 30 m, 160. 30 m, 161. 30 m, 162. 30 m, 163. 30 m, 164. 30 m, 165. 30 m, 166. 30 m, 167. 30 m, 168. 30 m, 169. 30 m, 170. 30 m, 171. 30 m, 172. 30 m, 173. 30 m, 174. 30 m, 175. 30 m, 176. 30 m, 177. 30 m, 178. 30 m, 179. 30 m, 180. 30 m, 181. 30 m, 182. 30 m, 183. 30 m, 184. 30 m, 185. 30 m, 186. 30 m, 187. 30 m, 188. 30 m, 189. 30 m, 190. 30 m, 191. 30 m, 192. 30 m, 193. 30 m, 194. 30 m, 195. 30 m, 196. 30 m, 197. 30 m, 198. 30 m, 199. 30 m, 200. 30 m, 201. 30 m, 202. 30 m, 203. 30 m, 204. 30 m, 205. 30 m, 206. 30 m, 207. 30 m, 208. 30 m, 209. 30 m, 210. 30 m, 211. 30 m, 212. 30 m, 213. 30 m, 214. 30 m, 215. 30 m, 216. 30 m, 217. 30 m, 218. 30 m, 219. 30 m, 220. 30 m, 221. 30 m, 222. 30 m, 223. 30 m, 224. 30 m, 225. 30 m, 226. 30 m, 227. 30 m, 228. 30 m, 229. 30 m, 230. 30 m, 231. 30 m, 232. 30 m, 233. 30 m, 234. 30 m, 235. 30 m, 236. 30 m, 237. 30 m, 238. 30 m, 239. 30 m, 240. 30 m, 241. 30 m, 242. 30 m, 243. 30 m, 244. 30 m, 245. 30 m, 246. 30 m, 247. 30 m, 248. 30 m, 249. 30 m, 250. 30 m, 251. 30 m, 252. 30 m, 253. 30 m, 254. 30 m, 255. 30 m, 256. 30 m, 257. 30 m, 258. 30 m, 259. 30 m, 260. 30 m, 261. 30 m, 262. 30 m, 263. 30 m, 264. 30 m, 265. 30 m, 266. 30 m, 267. 30 m, 268. 30 m, 269. 30 m, 270. 30 m, 271. 30 m, 272. 30 m, 273. 30 m, 274. 30 m, 275. 30 m, 276. 30 m, 277. 30 m, 278. 30 m, 279. 30 m, 280. 30 m, 281. 30 m, 282. 30 m, 283. 30 m, 284. 30 m, 285. 30 m, 286. 30 m, 287. 30 m, 288. 30 m, 289. 30 m, 290. 30 m, 291. 30 m, 292. 30 m, 293. 30 m, 294. 30 m, 295. 30 m, 296. 30 m, 297. 30 m, 298. 30 m, 299. 30 m, 300. 30 m, 301. 30 m, 302. 30 m, 303. 30 m, 304. 30 m, 305. 30 m, 306. 30 m, 307. 30 m, 308. 30 m, 309. 30 m, 310. 30 m, 311. 30 m, 312. 30 m, 313. 30 m, 314. 30 m, 315. 30 m, 316. 30 m, 317. 30 m, 318. 30 m, 319. 30 m, 320. 30 m, 321. 30 m, 322. 30 m, 323. 30 m, 324. 30 m, 325. 30 m, 326. 30 m, 327. 30 m, 328. 30 m, 329. 30 m, 330. 30 m, 331. 30 m, 332. 30 m, 333. 30 m, 334. 30 m, 335. 30 m, 336. 30 m, 337. 30 m, 338. 30 m, 339. 30 m, 340. 30 m, 341. 30 m, 342. 30 m, 343. 30 m, 344. 30 m, 345. 30 m, 346. 30 m, 347. 30 m, 348. 30 m, 349. 30 m, 350. 30 m, 351. 30 m, 352. 30 m, 353. 30 m, 354. 30 m, 355. 30 m, 356. 30 m, 357. 30 m, 358. 30 m, 359. 30 m, 360. 30 m, 361. 30 m, 362. 30 m, 363. 30 m, 364. 30 m, 365. 30 m, 366. 30 m, 367. 30 m, 368. 30 m, 369. 30 m, 370. 30 m, 371. 30 m, 372. 30 m, 373. 30 m, 374. 30 m, 375. 30 m, 376. 30 m, 377. 30 m, 378. 30 m, 379. 30 m, 380. 30 m, 381. 30 m, 382. 30 m, 383. 30 m, 384. 30 m, 385. 30 m, 386. 30 m, 387. 30 m, 388. 30 m, 389. 30 m, 390. 30 m, 391. 30 m, 392. 30 m, 393. 30 m, 394. 30 m, 395. 30 m, 396. 30 m, 397. 30 m, 398. 30 m, 399. 30 m, 400. 30 m, 401. 30 m, 402. 30 m, 403. 30 m, 404. 30 m, 405. 30 m, 406. 30 m, 407. 30 m, 408. 30 m, 409. 30 m, 410. 30 m, 411. 30 m, 412. 30 m, 413. 30 m, 414. 30 m, 415. 30 m, 416. 30 m, 417. 30 m, 418. 30 m, 419. 30 m, 420. 30 m, 421. 30 m, 422. 30 m, 423. 30 m, 424. 30 m, 425. 30 m, 426. 30 m, 427. 30 m, 428. 30 m, 429. 30 m, 430. 30 m, 431. 30 m, 432. 30 m, 433. 30 m, 434. 30 m, 435. 30 m, 436. 30 m, 437. 30 m, 438. 30 m, 439. 30 m, 440. 30 m, 441. 30 m, 442. 30 m, 443. 30 m, 444. 30 m, 445. 30 m, 446. 30 m, 447. 30 m, 448. 30 m, 449. 30 m, 450. 30 m, 451. 30 m, 452. 30 m, 453. 30 m, 454. 30 m, 455. 30 m, 456. 30 m, 457. 30 m, 458. 30 m, 459. 30 m, 460. 30 m, 461. 30 m, 462. 30 m, 463. 30 m, 464. 30 m, 465. 30 m, 466. 30 m, 467. 30 m, 468. 30 m, 469. 30 m, 470. 30 m, 471. 30 m, 472. 30 m, 473. 30 m, 474. 30 m, 475. 30 m, 476. 30 m, 477. 30 m, 478. 30 m, 479. 30 m, 480. 30 m, 481. 30 m, 482. 30 m, 483. 30 m, 484. 30 m, 485. 30 m, 486. 30 m, 487. 30 m, 488. 30 m, 489. 30 m, 490. 30 m, 491. 30 m, 492. 30 m, 493. 30 m, 494. 30 m, 495. 30 m, 496. 30 m, 497. 30 m, 498. 30 m, 499. 30 m, 500. 30 m, 501. 30 m, 502. 30 m, 503. 30 m, 504. 30 m, 505. 30 m, 506. 30 m, 507. 30 m, 508. 30 m, 509. 30 m, 510. 30 m, 511. 30 m, 512. 30 m, 513. 30 m, 514. 30 m, 515. 30 m, 516. 30 m, 517. 30 m, 518. 30 m, 519. 30 m, 520. 30 m, 521. 30 m, 522. 30 m, 523. 30 m, 524. 30 m, 525. 30 m, 526. 30 m, 527. 30 m, 528. 30 m, 529. 30 m, 530. 30 m, 531. 30 m, 532. 30 m, 533. 30 m, 534. 30 m, 535. 30 m, 536. 30 m, 537. 30 m, 538. 30 m, 539. 30 m, 540. 30 m, 541. 30 m, 542. 30 m, 543. 30 m, 544. 30 m, 545. 30 m, 546. 30 m, 547. 30 m, 548. 30 m, 549. 30 m, 550. 30 m, 551. 30 m, 552. 30 m, 553. 30 m, 554. 30 m, 555. 30 m, 556. 30 m, 557. 30 m, 558. 30 m, 559. 30 m, 560. 30 m, 561. 30 m, 562. 30 m, 563. 30 m, 564. 30 m, 565. 30 m, 566. 30 m, 567. 30 m, 568. 30 m, 569. 30 m, 570. 30 m, 571. 30 m, 572. 30 m, 573. 30 m, 574. 30 m, 575. 30 m, 576. 30 m, 577. 30 m, 578. 30 m, 579. 30 m, 580. 30 m, 581. 30 m, 582. 30 m, 583. 30 m, 584. 30 m, 585. 30 m, 586. 30 m, 587. 30 m, 588. 30 m, 589. 30 m, 590. 30 m, 591. 30 m, 592. 30 m, 593. 30 m, 594. 30 m, 595. 30 m, 596. 30 m, 597. 30 m, 598. 30 m, 599. 30 m, 600. 30 m, 601. 30 m, 602. 30 m, 603. 30 m, 604. 30 m, 605. 30 m, 606. 30 m, 607. 30 m, 608. 30 m, 609. 30 m, 610. 30 m, 611. 30 m, 612. 30 m, 613. 30 m, 614. 30 m, 615. 30 m, 616. 30 m, 617. 30 m, 618. 30 m, 619. 30 m, 620. 30 m, 621. 30 m, 622. 30 m, 623. 30 m, 624. 30 m, 625. 30 m, 626. 30 m, 627. 30 m, 628. 30 m, 629. 30 m, 630. 30 m, 631. 30 m, 632. 30 m, 633. 30 m, 634. 30 m, 635. 30 m, 636. 30 m, 637. 30 m, 638. 30 m, 639. 30 m, 640. 30 m, 641. 30 m, 642. 30 m, 643. 30 m, 644. 30 m, 645. 30 m, 646. 30 m, 647. 30 m, 648. 30 m, 649. 30 m, 650. 30 m, 651. 30 m, 652. 30 m, 653. 30 m, 654. 30 m, 655. 30 m, 656. 30 m, 657. 30 m, 658. 30 m, 659. 30 m, 660. 30 m, 661. 30 m, 662. 30 m, 663. 30 m, 664. 30 m, 665. 30 m, 666. 30 m, 667. 30 m, 668. 30 m, 669. 30 m, 670. 30 m, 671. 30 m, 672. 30 m, 673. 30 m, 674. 30 m, 675. 30 m, 676. 30 m, 677. 30 m, 678. 30 m, 679. 30 m, 680. 30 m, 681. 30 m, 682. 30 m, 683. 30 m, 684. 30 m, 685. 30 m, 686. 30 m, 687. 30 m, 688. 30 m, 689. 30 m, 690. 30 m, 691. 30 m, 692. 30 m, 693. 30 m, 694. 30 m, 695. 30 m, 696. 30 m, 697. 30 m, 698. 30 m, 699. 30 m, 700. 30 m, 701. 30 m, 702. 30 m, 703. 30 m, 704. 30 m, 705. 30 m, 706. 30 m, 707. 30 m, 708. 30 m, 709. 30 m, 710. 30 m, 711. 30 m, 712. 30 m, 713. 30 m, 714. 30 m, 715. 30 m, 716. 30 m, 717. 30 m, 718. 30 m, 719. 30 m, 720. 30 m, 721. 30 m, 722. 30 m, 723. 30 m, 724. 30 m, 725. 30 m, 726. 30 m, 727. 30 m, 728. 30 m, 729. 30 m, 730. 30 m, 731. 30 m, 732. 30 m, 733. 30 m, 734. 30 m, 735. 30 m, 736. 30 m, 737. 30 m, 738. 30 m, 739. 30 m, 740. 30 m, 741. 30 m, 742. 30 m, 743. 30 m, 744. 30 m, 745. 30 m, 746. 30 m, 747. 30 m, 748. 30 m, 749. 30 m, 750. 30 m, 751. 30 m, 752. 30 m, 753. 30 m, 754. 30 m, 755. 30 m, 756. 30 m, 757. 30 m, 758. 30 m, 759. 30 m, 760. 30 m, 761. 30 m, 762. 30 m, 763. 30 m, 764. 30 m, 765. 30 m, 766. 30 m, 767. 30 m, 768. 30 m, 769. 30 m, 770. 30 m, 771. 30 m, 772. 30 m, 773. 30 m, 774. 30 m, 775. 30 m, 776. 30 m, 777. 30 m, 778. 30 m, 779. 30 m, 780. 30 m, 781. 30 m, 782. 30 m, 783. 30 m, 784. 30 m, 785. 30 m, 786. 30 m, 787. 30 m, 788. 30 m, 789. 30 m, 790. 30 m, 791. 30 m, 792. 30 m, 793. 30 m, 794. 30 m, 795. 30 m, 796. 30 m, 797. 30 m, 798. 30 m, 799. 30 m, 800. 30 m, 801. 30 m, 802. 30 m, 803. 30 m, 804. 30 m, 805. 30 m, 806. 30 m, 807. 30 m, 808. 30 m, 809. 30 m, 810. 30 m, 811. 30 m, 812. 30 m, 813. 30 m, 814. 30 m, 815. 30 m, 816. 30 m, 817. 30 m, 818. 30 m, 819. 30 m, 820. 30 m, 821. 30 m, 822. 30 m, 823. 30 m, 824. 30 m, 825. 30 m, 826. 30 m, 827. 30 m, 828. 30 m, 829. 30 m, 830. 30 m, 831. 30 m, 832. 30 m, 833. 30 m, 834. 30 m, 835. 30 m, 836. 30 m, 837. 30 m, 838. 30 m, 839. 30 m, 840. 30 m, 841. 30 m, 842. 30 m, 843. 30 m, 844. 30 m, 845. 30 m, 846. 30 m, 847. 30 m, 848. 30 m, 849. 30 m, 850. 30 m, 851. 30 m, 852. 30 m, 853. 30 m, 854. 30 m, 855. 30 m, 856. 30 m, 857. 30 m, 858. 30 m, 859. 30 m, 860. 30 m, 861. 30 m, 862. 30 m, 863. 30 m, 864. 30 m, 865. 30 m, 866. 30 m, 867. 30 m, 868. 30 m, 869. 30 m, 870. 30 m, 871. 30 m, 872. 30 m, 873. 30 m, 874. 30 m, 875. 30 m, 876. 30 m, 877. 30 m, 878. 30 m, 879. 30 m, 880. 30 m, 881. 30 m, 882. 30 m, 883. 30 m, 884. 30 m, 885. 30 m, 886. 30 m, 887. 30 m, 888. 30 m, 889. 30 m, 890. 30 m, 891. 30 m, 892. 30 m, 893. 30 m, 894. 30 m, 895. 30 m, 896. 30 m, 897. 30 m, 898. 30 m, 899. 30 m, 900. 30 m, 901. 30 m, 902. 30 m, 903. 30 m, 904. 30 m, 905. 30 m, 906. 30 m, 907. 30 m, 908. 30 m, 909. 30 m, 910. 30 m, 911. 30 m, 912. 30 m, 913. 30 m, 914. 30 m, 915. 30 m, 916. 30 m, 917. 30 m, 918. 30 m, 919. 30 m, 920. 30 m, 921. 30 m, 922. 30 m, 923. 30 m, 924. 30 m, 925. 30 m, 926. 30 m, 927. 30 m, 928. 30 m, 929. 30 m, 930. 30 m, 931. 30 m, 932. 30 m, 933. 30 m, 934. 30 m, 935. 30 m, 936. 30 m, 937. 30 m, 938. 30 m, 939. 30 m, 940. 30 m, 941. 30 m, 942. 30 m, 943. 30 m, 944. 30 m, 945. 30 m, 946. 30 m, 947. 30 m, 948. 30 m, 949. 30 m, 950. 30 m, 951. 30 m, 952. 30 m, 953. 30 m, 954. 30 m, 955. 30 m, 956. 30 m, 957. 30 m, 958. 30 m, 959. 30 m, 960. 30 m, 961. 30 m, 962. 30 m, 963. 30 m, 964. 30 m, 965. 30 m, 966. 30 m, 967. 30 m, 968. 30 m, 969. 30 m, 970. 30 m, 971. 30 m, 972. 30 m, 973. 30 m, 974. 30 m, 975. 30 m, 976. 30 m, 977. 30 m, 978. 30 m, 979. 30 m, 980. 30 m, 981. 30 m, 982. 30 m, 983. 30 m, 984. 30 m, 985. 30 m, 986. 30 m, 987. 30 m, 988. 30 m, 989. 30 m, 990. 30 m, 991. 30 m, 992. 30 m, 993. 30 m, 994. 30 m, 995. 30 m, 996. 30 m, 997. 30 m, 998. 30 m, 999. 30 m, 1000. 30 m, 1001. 30 m, 1002. 30 m, 1003. 30 m, 1004. 30 m, 1005. 30 m, 1006. 30 m, 1007. 30 m, 1008. 30 m, 1009. 30 m, 1010. 30 m, 1011. 30 m, 1012. 30 m, 1013. 30 m, 1014. 30 m, 1015. 30 m, 1016. 30 m, 1017. 30 m, 1018. 30 m, 1019. 30 m, 1020. 30 m, 1021. 30 m, 1022. 30 m, 1023. 30 m, 1024. 30 m, 1025. 30 m, 1026. 30 m, 1027. 30 m, 1028. 30 m, 1029. 30 m, 1030. 30 m, 1031. 30 m, 1032. 30 m, 1033. 30 m, 1034. 30 m, 1035. 30 m, 1036. 30 m, 1037. 30 m, 1038. 30 m, 1039. 30 m, 1040. 30 m, 1041. 30 m, 1042. 30 m, 1043. 30 m, 1044. 30 m, 1045. 30 m, 1046. 30 m, 1047. 30 m, 1048. 30 m, 1049. 30 m, 1050. 30 m, 1051. 30 m, 1052. 30 m, 1053. 30 m, 1054. 30 m, 1055. 30 m, 1056. 30 m, 1057. 30 m, 1058. 30 m, 1059. 30 m, 1060. 30 m, 1061. 30 m, 1062. 30 m, 1063. 30 m, 1064. 30 m, 1065. 30 m, 1066. 30 m, 1067. 30 m, 1068. 30 m, 1069. 30 m, 1070. 30 m, 1071. 30 m, 1072. 30 m, 1073. 30 m, 1074. 30 m, 1075. 30 m, 1076. 30 m, 1077. 30 m, 1078. 30 m, 1079. 30 m, 1080. 30 m, 1081. 30 m, 1082. 30 m, 1083. 30 m, 1084. 30 m, 1085. 30 m, 1086. 30 m, 1087. 30 m, 1088. 30 m, 1089. 30 m, 1090. 30 m, 1091. 30 m, 1092. 30 m, 1093. 30 m, 1094. 30 m, 1095. 30 m, 1096. 30 m, 1097. 30 m, 1098. 30 m, 1099. 30 m, 1100. 30 m, 1101. 30 m, 1102. 30 m, 1103. 30 m, 1104. 30 m, 1105. 30 m, 1106. 30 m, 1107. 30 m, 1108. 30 m, 1109. 30 m, 1110. 30 m, 1111. 30 m, 1112. 30 m, 1113. 30 m, 1114. 30 m, 1115. 30 m, 1116. 30 m, 1117. 30 m, 1118. 30 m, 1119. 30 m, 1120. 30 m, 1121. 30 m, 1122. 30 m, 1123. 30 m, 1124. 30 m, 1125. 30 m, 1126. 30 m, 1127. 30 m, 1128. 30 m, 1129. 30 m, 1130. 30 m, 1131. 30 m, 1132. 30 m, 1133